

Válságstáb vagy legfőbb döntéshozó testület? A Szövetségi Operatív Tanács működése 1993–2005 között^{*1}

1. Bevezető

Az 1993-as brassói kongresszuson történt létrehozása óta eltelt egy évtized alatt az RMDZ Szövetségi Operatív Tanácsa² az RMDSZ legfőbb politikai döntéshozó testületévé vált. Jelen tanulmányomban azt kívánom bemutatni, hogyan módosult 1993–2005 között az Operatív Tanács szerepe az RMDSZ-en belül, hogyan kerültek át fokozatosan a hatáskörébe a meghatározó döntések. Ehhez elsősorban a kongresszusokon elfogadott alapszabályzatok szövegeit vizsgálom meg. Emellett megnézem, hogy az alapszabályzaton túl miben nyilvánul meg a politikai döntéshozatal szintjén az OT működése. Tekintettel arra, hogy az Operatív Tanács térnyerése az RMDSZ struktúráján belül elsősorban az SZKT rovására történt, a gyakorlati kérdések elemzésénél igyekszem párhuzamosan, egymással összehasonlítva bemutatni a két testület munkáját. A tanulmány struktúrájában általam használt korszakolásban a korszakhatárokat az RMDSZ kongresszusok időpontjai jelentik, ugyanis az alapszabályzat módosításaira a kongresszusokon került sor.

2. Az Operatív Tanács működése az RMDSZ alapszabályzatok szerint és a gyakorlatban

2.1. 1993. január 15–17. (Brassó) – 1995. május 26–28. (Kolozsvár)

Az 1993-ban Brassóban megtartott III. kongresszus fordulatot hozott az RMDSZ életében. Jelentős reformot hajtottak végre a szervezeti struktúra

* A tanulmány egy változata megjelent a Romániai Magyar Évkönyv 2004-2005-ös kiadásában: Márton János: Válságstáb vagy döntéshozó testület? Az Operatív Tanács működése (1993–2005). In. Bodó Barna (szerk.): *Romániai Magyar Évkönyv 2004–2005*, Temesvár, 2005, Szórvány Alapítvány – Marineasa Könyvkiadó, pp. 16–37.

FIGYELEM! Az elektronikus szöveg idézésekor kérjük tartsa szem előtt, hogy az oldalszámok nem egyeznek meg a nyomtatásban megjelent írás eredeti oldalszámaival.

¹ A tanulmányt BAKK MIKLÓS: Az Operatív Tanács nyolc év alatt az RMDSZ legfontosabb politikai döntéshozó testületévé vált, a *Krónika* 2001. január 20–21-i számában megjelent cikke ihlette.

² A tanulmányban a Szövetségi Operatív Tanács mellett használok még az Operatív Tanács megnevezés megnevezést, illetve e kettő rövidítéseit: SZOT és OT.

tekintetében: elfogadták az ún. „állammodell elvet”, amely a Szövetségen³ belül a hatalmi ágak szétválasztását követte, és megalkotta az ennek megfelelő struktúrákat. A „szövetségi parlament” szerepét a Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT) töltötte be, ez volt az RMDSZ legfontosabb belső döntéshozó testülete. Az operatív vezetés (a „felelős kormányzat” fogalmának megfelelően) az ügyvezető elnökség feladata volt, a szövetséget pedig a kongresszus által megválasztott szövetségi elnök képviselte.⁴ Az „alkotmánybíróságnak” megfelelő hatáskört a Szabályzat-felügyelő Bizottság látta le, amelynek feladata „az alapszabályzattal kapcsolatos értelmezési problémáknak a kivizsgálása.”⁵ Emellett létrehozták az Operatív Tanácsot, amely az állammodell elvben a Honvédelmi Bizottság párhuzamaként, s mint ilyen egyfajta válságstábként működött.⁶

Az alapszabályzat szerint az Operatív Tanács a következő hét tagból állt: a szövetségi elnök, az ügyvezető elnök, az SZKT elnöke, a Szövetségi Egyeztető Tanács (SZET) elnöke, az RMDSZ képviselőházi és szenátusi frakcióinak vezetői, valamint a politikai jellegű területeket vezérlő ügyvezető alelnök. Az Operatív Tanács döntéseit legkevesebb öt tagnak kell megszavaznia.

Az Operatív Tanácsot az alábbi hatáskörökkel ruházta fel a kongresszus:⁷

- a) operatív politikai döntések meghozatala különleges helyzetekben;
- b) a Képviselők Tanácsának összehívása;
- c) az Egyeztető Tanács összehívása;
- d) kötelezően végrehajtandó utasítások kiadása az Ügyvezető Elnökség vagy annak bármely tagja számára;
- e) az Ügyvezető Elnökség Operatív Tanácsban részt nem vevő tagjainak más személyekkel való helyettesítése.

Az alapszabályzat szerint tehát az Operatív Tanács különleges helyzetekben működik. Különleges helyzetnek minősül, hogyha:⁸

³ A továbbiakban a Szövetség megnevezést az RMDSZ megnevezés szinonimájaként használom.

⁴ Az elnök hatáskörei közé tartozott javaslatot tenni az SZKT-nak az ügyvezető elnök személyére vonatkozóan, valamint részt vehetett az SZKT ülésein, tanácskozási és indítványozási joggal.

⁵ BAKK MIKLÓS: Az RMDSZ mint a romániai magyarság politikai önmeghatározási kísérlete 1989 után. REGIO, 1999/2, 94. o.

⁶ BORBÉLY ZSOLT ATTILA – SZENTIMREI KRISZTINA: Erdélyi Magyar Politikatörténet 1989–2003. Budapest, 2003, LKD Bt. Kiadó, 41 o.

⁷ Az RMDSZ alapszabályzata, 1993 In: BODÓ BARNA – SOMAI JÓZSEF (szerk.): *A Romániai Magyar Demokrata Szövetség III. Kongresszusa*. Kolozsvár, 1995, Ügyvezető Elnökség, 182. o.

⁸ u.o.

- a) a demokrácia szabályai olyan mértékben sérülnek, hogy ez felfüggesztésük veszélyét hordozza magában;
- b) a Képviselők Tanácsa vagy az Egyeztető Tanács tagjainak több mint fele nem tud a Tanács ülésén részt venni;
- c) amikor az egész szövetséget elkötelező politikai döntések meghozatala szükséges, de ugyanakkor nem lehetséges a Képviselők Tanácsának időben való összehívása.

Arról, hogy egy állapot különleges helyzetnek tekintendő-e vagy sem, az Operatív Tanács dönt. Összehívása a szövetségi elnök és az ügyvezető elnök közös hatásköre.

Az Operatív Tanács létrehozását követően több mint egy évig nem működött. Alakuló ülésére 1994. március 9.-én került sor, annak következtében, hogy az RMDSZ szenátusi majd képviselőházi frakciója felkérte egy különleges helyzet megtárgyalására. Az 1995-ös kolozsvári kongresszusig elsősorban nyilatkozatok és közlemények kibocsátása jelentette az OT munkáját. Az Operatív Tanács összehívását szükségessé tevő fontosabb válsághelyzetek az alábbiak voltak:

- az ügyvezető elnök mentesítése a parlamenti mandátumáról való lemondási kötelezettség alól (1994. január 9.);⁹
- a tanügyi törvény parlamenti vitájának alakulása (1994. június 22.);
- a kolozsvári Mátyás-szoborcsoport körüli ásatások megakadályozásának kérdése (1994. június 22.);
- az RMDSZ egyes vezetői ellen egyes román pártok – elsősorban a kormányzó RTDP és koalíciós partnerei – részéről érkező támadások elutasítása (1995. január 5.).¹⁰

Ebben az időszakban az SZKT tevékenységét is nagyrészt nyilatkozatok és állásfoglalások kibocsátása határozta meg. A lényeges stratégiai kérdések mellett számos olyan helyi ügy is felbukkant, amelyek nehezítették a testület munkáját. Emellett igen markánsan jelentkezett egy téma, a belső választások kérdése, amelyek megtartását már a korábbi kongresszuson elhatározták. A kérdés kezelésével kapcsolatos álláspontok körül pólusok alakultak ki az RMDSZ-en belül. Továbbá az

⁹ Ezt az alakuló ülésen tárgyalta az OT és nem tartotta magát illetékesnek a kérdésben. Forrás: *RMDSZ Tájékoztató*, 1994. március 10., csütörtök II. évfolyam, 238. szám

¹⁰ A fontosabb OT által megtárgyalt témák összefoglalásban forrásként az *RMDSZ Tájékoztató* 238. és 311. számait, valamint az *RMDSZ Közlöny* 13. és 14. számait használtam fel.

SZKT munkáját igen lekötötték a Szövetségen belüli személyes konfliktusoknak a kezelése, amelyek közül egyesek még sokáig elhúzódtak.¹¹

2.2. 1995. május 26–28. (Kolozsvár) – 1997. október 3–4. (Marosvásárhely)

Az 1995-ös kolozsvári kongresszus tulajdonképpen a fent említett belső harcok következtetéseit levonva, megerősítette az RMDSZ-en belüli status quo-ban érdekelt csoportok helyzetét.¹² A kongresszuson elfogadott alapszabályzat bővítette az Operatív Tanács összetételét és újabb hatásköröket ruházott rá. A korábbi hét tag mellett az OT tagjai közé a tiszteletbeli elnököt is felvették. Ez azonban csak az alapszabályzat szintjén jelentett újdonságot, mivel a tiszteletbeli elnök már az 1993–1995 közötti időszakban is részt vett az OT ülésein.

Az 1995-ös alapszabályzat 59. szakasza szerint hogyha az SZKT akadályoztatás miatt nem képes teljesíteni jogköreit, a szövetségi elnöknek jogában áll kihirdetni a különleges helyzetet és összehívni az Operatív Tanácsot. A 61. szakasz szerint az SZKT akkor van akadályoztatva jogköreinek teljesítésében, hogyha nem ülésezik vagy összehívása az idő rövidsége, valamint a különleges helyzet miatt elháríthatatlan akadályokba ütközik. Az OT által alkalmazott intézkedések szabályszerűségét az SZKT-nak az akadályoztatás megszűnése utáni első ülésén felül kell vizsgálnia, és döntést kell hoznia ezekről. A döntés meghozatalához a képviselők kétharmadának a szavazatára van szükség.¹³ Az Operatív Tanács nem korlátozhatja a Szövetségi Felügyelő Bizottság működését különleges helyzetekben sem.

Az alapszabályzatban pontosították és kibővítették a különleges helyzetnek minősülő állapotok körét is:

- a) a demokrácia szabályai oly mértékben sérülnek, hogy az a szövetség intézményeinek felfüggesztését okozza;
- b) az SZKT, illetve a SZET nem tud határozatképesen összeülni;
- c) szükséges az egész szövetséget elkötelező politikai döntések meghozatala, viszont nem lehetséges az SZKT időben való összehívása;
- d) más különleges helyzetek esetén, amikor a szövetség működése akadályoztatva van.

¹¹ BAKK MIKLÓS: Az RMDSZ, mint a romániai magyarság politikai önmeghatározási kísérlete 1989 után. In: *Pro Minoritate*, 1996/ősz, 22–24. o.

¹² BAKK MIKLÓS: i.m., 24. o.

¹³ A Romániai Magyar Demokrata Szövetség alapszabályzata, 1995. In: KÓS ANNA (szerk.): *Romániai Magyar Demokrata Szövetség. Dokumentumok 4*, Kolozsvár, 1995, Ügyvezető Elnökség; 41. o.

Módosításokat szenvedett az Operatív Tanács hatásköreire vonatkozó szakasz; ezek után az OT az alábbi hatásköröket gyakorolja:

- a) az SZKT által rá átruházott jogköröket;
- b) a szövetségi elnök jogait;
- c) az Ügyvezető Elnökség jogait.

Tulajdonképpen tehát az Operatív Tanács az RMDSZ bármelyik fontos testület jogköreit átveheti – a fő döntéshozó testületnek számító, de csupán négyévente ülésező kongresszus kivételével –, beleértve a Szövetségi Képviselők Tanácsának a sarkalatos határozatok meghozatalára vonatkozó hatásköreit is, hogyha az átruházza rá ezek valamelyikét.¹⁴ A sarkalatos kérdések közé tartozik többek között az alapvető és hosszú távú, a Szövetség programjából levezetett stratégiai döntések jóváhagyása; a Szövetségre vonatkozó szerződések és megállapodások jóváhagyása, az évi költségvetés jóváhagyása, a szövetségi választások időpontjának és lebonyolítási módozatainak a meghatározása stb.

Az 1995–1997-es kongresszus között az Operatív Tanács már komolyabb kérdésekben is döntéseket hozott, ebben az időszakban felgyorsult az oligarchizálódási folyamat az RMDSZ-en belül.¹⁵ Az 1995-ös esztendő az OT munkálatai szempontjából többnyire a tanügyi törvény körül kialakult helyzet jegyében folyt, sor került néhány intézkedés kidolgozására is a törvény diszkriminatív volta elleni tiltakozásként: a nemzetközi fórumok, európai kormányok és intézmények tájékoztatása, az EBESZ kisebbségügyi főbiztosának felkeresése, az ifjúsági karaván elindítása Strasbourgba, fehér karszalag viselése az iskolákban a magyar diákok és tanárok által stb.¹⁶

Az Operatív Tanács szerepének megváltozása az 1996. januárjában és márciusában Székelyudvarhelyen és Csíkszeredában megtartott SZKT-ülések után mutatkozott markánsabban. Az előbbin nyilatkozatot fogadtak el, amelyben megfogalmazták, hogy az RMDSZ akár a kormányzati szinten is érvényesítheti

¹⁴ BAKK MIKLÓS: Az Operatív Tanács nyolc év alatt az RMDSZ legfontosabb politikai döntéshozó testületévé vált, *Krónika* 2001. január 20–21.

¹⁵ Lásd: TORÓ T: TIBOR Az RMDSZ koalíciós szerepvállalása: zsákutca vagy kiút egy hatékonyabb politikai érdekképviselet felé? In: BAKK MIKLÓS – SZÉKELY ISTVÁN – TORÓ T: TIBOR: *Útközben. Pillanatképek az erdélyi magyar politika reformjáról*. Csíkszereda, 1999 Pro-Print Könyvkiadó, 148–149. o

¹⁶ Az Operatív Tanács közleménye, Marosvásárhely, 1995. július 17. In: *RMDSZ Közlöny*, 17. szám, 1995. augusztus

érdekvédelmi feladatait,¹⁷ valamint terítékre került a belső választások kérdése is. Ennek megtárgyalását azonban hosszas viták után a következő SZKT-ülésre halasztották. A csíkszeredai SZKT-n megtárgyalták ugyan a kérdést, azonban a belső választások időpontjának eldöntésére továbbra sem került sor. Ezen az SZKT-n ugyanakkor előtérbe kerültek olyan személyi kérdések, amelyek egyértelművé tették a Markó Béla szövetségi elnök nevével fémjelzett, illetve Tökés László tiszteletbeli elnök nevével fémjelzett csoportosulások közötti törésvonalat.¹⁸

A csíkszeredai SZKT után a sajtó – elsősorban a bukaresti román sajtó – az RMDSZ-en belüli válsághelyzetről cikkezett.¹⁹ A helyzet tisztázása érdekében 1996. március 21.-én összeült az Operatív Tanács, és cáfolta a sajtóban megjelenteket. Mindezek mellett az ülés után kibocsátott közleményben több olyan határozatot is megfogalmaztak, amelyek fogalmazásukban és hangvételükben egyfajta válsághelyzet meglétét támasztják alá:

„A felvetődött anyagi természetű kérdések tárgyában az Operatív Tanács az ügyvezető elnök által előterjesztett dokumentáció nyomán megalapozottnak és sürgősnek tartja egy átfogó szakértői vizsgálat megejtését. (...)

*Az Operatív Tanács egyhangúlag bizalmáról biztosítja a szövetségi elnököt.
(...)*

Az Operatív Tanács visszautasítja azokat a méltatlan, botránykeltő és lejárató szándékú támadásokat, amelyek a szövetség tisztségviselőit érték az utóbbi időben. Ugyanakkor megállapítja, hogy ezek egy része a kellő információk hiányának tulajdonítható. (...)

Az Operatív Tanács egyöntetűen kinyilvánítja, hogy az RMDSZ vezetősége a lehető legszorosabb együttműködésben, a vélemények konszenzusára törekedve kíván eljárni a következőkben. A közösségünk valamint az egymás iránti felelősség és szolidaritás mindannyiunkat arra kötelez, hogy a véleménykülönbségek ellenére megtaláljuk az egységes cselekvés lehetőségeit. Mindezek értelmében az Operatív

¹⁷ SZKT-nyilatkozat, 1996. január 14., Székelyudvarhely In: MÁTÓ–SZÉKELY ZSOLT(Szerk.): *Romániai Magyar Demokrata Szövetség 1989–1999*. Kolozsvár, 2000, RMDSZ Ügyvezető Elnökség, 216–217. o.

¹⁸ Ezen az SZKT-n egyrészt Tökés László kifogásolta Borbély László képviselőnek a Szövetségi Elnöki Hivatallal, kampánystábbal és a román politikai pártokkal való kapcsolattartásért felelős személlyé történő kinevezését, másrészt pedig Szócs Gézána a Hungária Alapítvány ellenőrző bizottságába való jelölése körül és ezzel kapcsolatos pénzügyi kérdésekben alakult ki vitás helyzet. Mindkét esetben személyeskedésekkel tarkított vita jellemezte az ülést, amely során komoly belső ellentétek kerültek felszínre. Forrás: Az SZKT 1996. március 9–10.-i, csíkszeredai ülésének jegyzőkönyve. (JEA Kortörténeti Gyűjtemény, Kolozsvár)

¹⁹ Lásd. az Adevărul, Ziua, Cotidianul, Evenimentul Zilei 1996. március 11-i számát.

Tanács ajánlásokat tett az RMDSZ fő tisztségviselői közti folyamatos konzultációra, információcserére és hatásköri egyeztetésre vonatkozóan.”²⁰

Az 1996-os év a választásokra való előkészülettel telt. A helyhatósági választások kiértékelésére összehívott SZKT határozatot hozott saját elnökjelölt állításáról és a parlamenti jelölések módszereiről. Ugyanakkor létrehozta az Országos Kampányelnökséget, amelynek tagjai Markó Béla, Tökés László, Takács Csaba, Dézsi Zoltán és Csávossy György voltak.²¹ Az SZKT az Operatív Tanácsot hatalmazta fel a jelöltállítás körül kialakult vitás kérdések rendezésére.

Ezt követően az SZKT nem ülésezett az őszi parlamenti választásokig, egyetlen kivételtől eltekintve – 1996. szeptember 6. –, amikor az OT rendkívüli ülés összehívását szorgalmazta az aláírandó román-magyar alapszerződéssel kapcsolatos állásfoglalás elfogadása érdekében. Ezen az ülésen azonban nem került sor egy esetleges koalíciós részvétellel kapcsolatos vitára vagy állásfoglalásra, holott a választások közelsége, az SZKT év eleji nyilatkozata és a kérdés stratégiai fontossága ezt messzemenően indokoltá tette volna. Az Operatív Tanács a választásokig ugyancsak a román-magyar alapszerződéssel kapcsolatban ült össze, valamint a parlamenti jelöltállításokkal kapcsolatos óvások megoldása érdekében.

Az OT az 1996-os választások után tette meg azt a lépést, amellyel gyakorlatilag az RMDSZ legfontosabb döntéshozó testületének szerepébe juttatta magát. A parlamenti választások első fordulóját követően, 1996. november 8.-án sor került Marosvásárhelyen arra az ülésre, amely után közleményben szólították fel a romániai magyar választópolgárokat, hogy az elnökválasztás második fordulójában a demokratikus ellenzék jelöltjét támogassák.²² Ezt követően Markó Béla szövetségi elnök és Takács Csaba ügyvezető elnök november 20-án megbeszélést folytatott Ion Diaconescuval, a Kereszténydemokrata Nemzeti Parasztpárt elnökével és Victor Ciorbea miniszterelnök-jelölttel, amelyen az RMDSZ kormányra lépését készítették elő: „A megbeszélés beilleszkedik a november 17-e utánra bejelentett kormánykoalíciós tárgyalások előkészítő szakaszába. A találkozón a résztvevők egyetértettek abban, hogy indokolt az RMDSZ-nek a kormányban való részvétele. Ennek megfelelően az RMDSZ a következő napokban részt vesz a koalíciós

²⁰ Az Operatív Tanács közleménye, Marosvásárhely, 1996. március 21. In: *RMDSZ Tájékoztató*, 1996. március 22., péntek IV. évfolyam, 745. szám

²¹ Mind az öt személy az Operatív Tanácsnak is tagja volt.

²² Az Operatív Tanács közleménye, Marosvásárhely, 1996. november 8. In: *RMDSZ Tájékoztató*, 1996. november 11., hátfő IV. évfolyam, 906. szám

tárgyalásokon, és szakértőit bevonják a programkérdésekkel kapcsolatos munkába.”²³ Másnap, az RMDSZ bukaresti Elnöki Hivatalában a szövetségi elnök meghívására megbeszélést tartott az RMDSZ újonnan megválasztott képviselőházi és szenátusi csoportja. A megbeszélésen részt vett az ügyvezető elnök és az SZKT elnöke is. A szövetségi elnök tájékoztatta a jelenlevőket a kormánykoalíciós tárgyalások stádiumáról, ugyanakkor a képviselők és szenátorok is kifejtették a kormányzati felelősséggel kapcsolatos álláspontjukat.²⁴

1996. november 25.-én, a választások után másodszer is összeült az Operatív Tanács. Ezen az ülésen a kormányban való részvétellel kapcsolatos személyi kérdésekben döntöttek.²⁵ A tárgyalásokat ezt követően is folytatták, és végül november 26.-án Markó Béla összehívta a Szövetségi Képviselők Tanácsának rendkívüli ülését. Tehát több mint három hét telt el a választások és az SZKT összehívása között, mely három hétben az Operatív Tanács a koalíciós együttműködésre vonatkozó legfontosabb döntéseket meghozta.

Az SZKT-n az OT antidemokratikus döntésével kapcsolatban számos bírálatot megfogalmaztak. A bírálók elsősorban azt sérelmezték, hogy fontos stratégiai kérdésben a testület megkérdezése nélkül, az alapszabályzatot megszegve döntött az OT. Az RMDSZ vezetői az 1996. január 14.-én elfogadott SZTK-határozatra hivatkoztak, amely leszögezte, hogy „a helyhatósági és parlamenti választások döntenek el, hogy a romániai magyarság képes-e olyan helyzetbe hozni saját érdekképviselői szervezetét – az RMDSZ-t – hogy az döntéshozói, akár kormányzati tényezőként is érvényesíteni tudja érdekvédelmi feladatait.”²⁶ Mindezek ellenére az RMDSZ alapszabályzata szerint a szerződéskötés az SZKT hatáskörei közé tartozik, és az SZKT ezzel a feladattal nem ruházta fel az Operatív Tanácsot sem a januári SZKT-ülésen, sem az 1996-os választásokat megelőző többi SZKT-ülésen.²⁷

A SZKT megkerülése a kormánykoalíciós tárgyalások lefolytatásában annak ellenére történt, hogy egy 1996. október 31.-i sajtóértekezleten, a kampányzárás előtt egy nappal, az RMDSZ államelnök-jelöltje, Frunda György azt nyilatkozta a televíziós riportereknek, hogy „szövetségi szinten még nincs döntés a választások

²³ *RMDSZ Tájékoztató*, 1996. november 20., szerda IV. évfolyam, 913. szám

²⁴ *RMDSZ Tájékoztató*, 1996. november 22., péntek IV. évfolyam, 915. szám

²⁵ *RMDSZ Tájékoztató*, 1996., november 26., kedd IV. évfolyam, 917. szám

²⁶ BORBÉLY ZSOLT ATTILA – SZENTIMREI KRISZTINA: i.m., 61. o.

²⁷ Az említett 1996. január 14-i SZKT-határozat nem tartalmaz olyan rendelkezést, amelyet úgy lehetne értelmezni, hogy a szövetségi képviselők az Operatív Tanácsot bízzák meg az esetleges kormánykoalíciós tárgyalások lefolytatásával.

utáni lehetséges koalíciókról, egyezségekről, a kormányban való részvételről, erről az SZKT hivatott dönteni a választási eredmények függvényében...²⁸ Az SZKT megkerülését²⁹ az RMDSZ akkori belső ellenzéke puccsszerű lépésnek titulálta, és úgy vélte, hogy a döntés nem volt legitim.

Az utólagos legitimáció megtörtént tehát az SZKT 1996. november 28-i ülésén, amikor öt szavazat – három ellenszavazat és két tartózkodás – kivételével a szövetségi képviselők továbbra is bizalmat szavaztak az Operatív Tanácsnak. Elviekben az SZKT-nak lett volna lehetősége érvényteleníteni az addigi koalíciós tárgyalásokat – mint ahogy azt Takács Csaba ügyvezető elnök is felvetette –, azonban akkor egy ilyen döntés erőteljesen rontotta volna az RMDSZ helyzetét és megítélését a román politikában. Mi több az a javaslat sem valósult meg, hogy az SZKT dolgozza ki a kormányba lépés feltételrendszerét. Tőkés László tiszteletbeli elnöknek erre vonatkozó előterjesztését Markó Béla szövetségi elnök azzal az érveléssel vetette el, hogy az „jó alkusz nem mondja meg a liba legalsó árát”, vagyis, hogy a javaslat elfogadásával beszűkülne az RMDSZ mozgástere és ez akadályozná, hogy esetleg többet kialakuljanak, mint a testület által elfogadott feltételek.³⁰ Az SZKT végül Markó Béla érvelését elfogadva, nem hozott a kormánykoalícióba lépés feltételeit megszabó határozatot. Ezt követően az OT folytatta a megkezdett koalíciós tárgyalásokat.

Az 1997. február 8–9.-re összehívott SZKT-n a testület szükségesnek tartotta egy koalíciós szerződés kidolgozását és aláírását a kormányzó erők között, amely nem csupán a legmagasabb szinten szabályozná az együttműködést, de lefelé, a megyei, helyi szinteket illetően is.³¹ A szövetségi képviselőknek ezt az igényét az Operatív

²⁸ *RMDSZ Tájékoztató*, 1996. október 31., csütörtök IV. évfolyam, 899. szám

²⁹ Tekintettel arra, hogy a parlamenti választások november 3-án zajlottak, és az eredmények pár napon belül ismertek voltak, valamint arra, hogy Markó Béla szövetségi elnök és Takács Csaba ügyvezető elnök november 20-án ült le tárgyalni a kormánykoalíció létrehozásáról Ion Diaconescu parasztpárti elnökkel és Victor Ciorbea miniszterelnök-jelölttel, indokolatlan lenne azt állítani, hogy annyira rövid volt a két időpont között eltelt idő, hogy nem lett volna elég az SZKT összehívására. Annál is inkább, mivel a szeptember 6.-án megtartott rendkívüli SZKT-t augusztus 30.-án, a november 28.-i rendkívüli SZKT-t pedig november 26.-án hívták össze. Az előbbin 77%-os, az utóbbin 68%-os részvétel volt, ami jelzi, hogy rövid idő alatt is viszonylag nagy számban mozgósíthatók voltak a szövetségi képviselők.

³⁰ BORBÉLY ZSOLT ATTILA – SZENTIMREI KRISZTINA: i.m., 62. o..

³¹ *RMDSZ Tájékoztató*, 1997. február 10. hétfő V. évfolyam, 963. szám

Tanács figyelmen kívül hagyta, tehát az 1996-os kormányba lépést követően nem született – vagy ha igen, akkor nem volt nyilvános – koalíciós szerződés.³²

Ez azért is hibának bizonyult, mert sem a Ciorbea-kormány programjába, sem az 1996–2000 közötti választási ciklus két másik kormányának – a Vasile- és az Isărescu-kormány – programjába nem kerültek be az RMDSZ 1996-os választási programjából – de az 1997-ben elfogadott *Az RMDSZ kormánykoalíciós cselekvési prioritásai* című dokumentumból sem – a romániai magyarságra vonatkozó lényegesebb célkitűzések. Ami pedig a megfogalmazott célkitűzések megvalósítását illeti, e tekintetben az RMDSZ 1996–2000 közötti szerepvállalása szintén nem tekinthető egy sikertörténetnek. Sokkal inkább a pozíciószerezésben könyvelhetők el a sikerek, mintsem a politikai célkitűzések gyakorlati megvalósításában.³³

2.3. 1997. október 3–4. (Marosvásárhely) – 1999. május 15–16. (Csíkszereda)

Az Operatív Tanácsnak az RMDSZ legfőbb döntéshozó szervévé történő előléptetése papíron is megtörtént az 1997-es marosvásárhelyi rendkívüli kongresszuson. A sorra kerülő alapszabályzat-módosítás révén újabb hatáskörökkel ruházták fel a testületet, többnyire az SZKT rovására.

Az alapszabályzatnak a szövetségi elnökre vonatkozó fejezetében található egy szakasz, amely arra az esetre vonatkozik, amikor az elnök haláleset vagy akadályoztatás miatt nem képes betölteni tisztségét. Az akadályoztatás tényét megállapítani hivatott testület a módosítás előtt az SZKT volt. A módosítás után ezt a szerepet az Operatív Tanácsra ruházták át.

Egy említésre méltó módosítás található az alapszabályzat 79. szakaszában (korábbi 61. szakasz): „az SZKT a különleges helyzet kihirdetésének indokoltságát az akadályoztatásának megszűnése utáni első ülésén felülvizsgálja és dönt az alkalmazott intézkedések szabályszerűségéről. A fenti döntéshez a jelenlevők többségi szavazata szükséges.” Tehát míg korábban az összes képviselők kétharmadának a szavazatára volt szükség, 1997 után elégséges lett a jelenlévő képviselők többségének – azaz eggyel több mint felének – a szavazatára. Figyelembe véve, hogy az 1993-as és 1995-ös kongresszus közötti időszakban megtartott 13 SZKT ülésen átlagban a szövetségi

³² KÁNTOR ZOLTÁN – BÁRDI NÁNDOR. Az RMDSZ és a kormánykoalíció (1996–2000) In: BODÓ BARNA (szerk.): *Romániai Magyar Évkönyv 2001*. Temesvár–Kolozsvár, 2001, Szórvány Alapítvány – Polis Könyvkiadó, 33–34. o.

³³ Az RMDSZ programjait, célkitűzéseit és azok megvalósulását egy korábbi tanulmányomban vizsgáltam. Lásd. MÁRTON JÁNOS: A romániai magyar társadalom sajátos kérdései az RMDSZ 1996–2002 közötti programjaiban és politikájában. In. *Magyar Kisebbség*, 2003/4. szám és 2004/1–2. szám

képviselők 74,74%-a volt jelen, míg az 1995-ös és az 1997-es kongresszusok közötti időszakban megtartott 14 SZKT ülésen 74,46%-uk,³⁴ az alapszabályzat módosításával akár egy olyan helyzet is előállhatott, hogy az összes képviselők mindössze 37%-ának a beleegyezése is elégséges legyen egy Operatív Tanács által az SZKT hatáskörébe tartozó döntés utólagos jóváhagyására. Ez annál is inkább figyelemreméltó, mivel az alapszabályzatnak az SZKT-re vonatkozó részében előírják, hogy a sarkalatos határozatok elfogadásához a képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Tekintettel arra, hogy az 1997-es alapszabályzat az Operatív Tanács hatáskörébe utalja az SZKT hatásköreinek a) pontját,³⁵ az OT sarkalatos határozatok meghozatalára is jogosulttá válik. Tehát a demokratikus elvnek egy igen könnyed kikerülése az, hogy egy egyébként kétharmados többséget igénylő határozatot utólag akár egyharmados többséggel is el lehet fogadtatni.

Az SZKT hatásköreinek a) pontja mellett a SZET hatásköreinek az a) pontját is az Operatív Tanács hatáskörébe utalták.³⁶ Az alapszabályzat 81. szakasza ugyanakkor leszögezi, hogy az Operatív Tanács a Szövetség ellenőrző testületeinek jogszerű működését nem korlátozhatja.

Az alapszabályzat az Operatív Tanács hatáskörébe utalja annak eldöntését is, hogy kik töltik be a miniszteri és államtitkári rangú tisztségeket.³⁷ A személyeket az Ügyvezető Elnökség terjeszti elő. Szintén az OT dönt a kormányzati szerepet vállaló tisztségviselők visszahívásáról, az Ügyvezető Elnökség indoklása alapján. Viszont a kormánykoalícióban való részvétel eldöntése továbbra is az SZKT feladata marad.³⁸

A fenti módosítások mellett egy taggal ismét bővült az Operatív Tanács összetétele, így a korábbi nyolc tag helyett már kilenc tagja lett: az időközben megszűnt politikai ügyvezető alelnöki funkció helyett az ügyvezető elnök helyettese valamint az Országos Önkormányzati Tanács elnöke került a tanácsba.

³⁴ Az egyes ülések jelenléti kimutatásai az SZKT által a kongresszusokra készített beszámolókból szerepelnek.

³⁵ „Határozatokat hoz a Szövetség működésére és szervezésére vonatkozó olyan kérdésekben, amelyek nem igényelnek alapszabályzat- vagy programmódosítást” Forrás: Az RMDSZ alapszabályzata. 1997. október 3–4. In: *Romániai Magyar Demokrata Szövetség 1989-2000 (CD-ROM)*. Kolozsvár, 2000, RMDSZ Ügyvezető Elnökség

³⁶ „Elvi állásfoglalásokat bocsát ki a romániai magyar nemzeti közösséggel kapcsolatos alapvető kérdésekről.” Forrás: u.a.

³⁷ Ez akár egyértelműnek is tekinthető azok után, hogy az OT ezt már a gyakorlati politikában egy éve saját feladatának tekintette.

³⁸ Az 1996-os kormányba lépés körülményeinek ismeretében ennek a pontnak igazán nagy jelentősége véleményem szerint nincs. Annál is inkább, mivel az 1998. szeptemberi SZKT-határozatot, amely a kormányból való kilépésre vonatkozott, az Operatív Tanács határozata nyomán összehívott rendkívüli SZKT érvénytelenítette. Ez is jelzi az SZKT-nak az OT általi befolyásolhatóságát.

Az 1997-es és 1999-es kongresszus között az Operatív Tanács szám szerint többször ülésezett, mint az SZKT: amíg a szövetségi képviselők 8 alkalommal ültek össze, az OT tagjai 10 alkalommal. Ha figyelembe vesszük, hogy a tíz ülés közül 7 Bukarestben zajlott, szinte következtetésként vonható le, hogy a Szövetség stratégiai-politikai irányítása Erdélyből átkerült a fővárosba.

Megvizsgálva a fontosabb tematikákat, amelyekben az 1997–1999 közötti időszakban az OT határozatokat hozott, megállapíthatjuk, hogy a kormánykoalíciós működéssel kapcsolatos tevékenységet egyértelműen ez a testület irányította. A szóban forgó tematikák:³⁹

– a kormánykoalíció működésével kapcsolatos kérdések: az RMDSZ nagyobb szerepvállalása a reformfolyamatban, a kormányprogram betartása érdekében való határozottabb fellépés, a privatizációs struktúra átalakításának támogatása, egy koherens stratégia kidolgozásának ösztönzése a kormányprogram kisebbségpolitikai tételeinek végrehajtására, egy protokollum elfogadásának kezdeményezése a kormánykoalíció jobb működése érdekében (1997. november 11. és 1999. január 31.);

– a kormánykoalíciós válság megtárgyalása és a kormánykoalíció fenntartásának szükségessége (1998. január 31. és március 28.);

– új kormánytisztviselők kinevezése a kormányválságok és a kormányátalakítások idején (1998. április 7., május 6–7., december 28.);

– az RMDSZ-es tisztségviselők és a Securitate kapcsolatára vonatkozó kérdések, valamint az átvilágítás kötelezővé tétele a Szövetségen belül (1998. június 19. és július 3.);

– a Petőfi–Schiller állami egyetem alapítására vonatkozó kormányhatározat megvitatása, valamint az SZKT-nak a kormányból való kilépésre vonatkozó határozatával kapcsolatos álláspont elfogadása (1998. szeptember 30.);

– a bányászmozdulások okainak és következményeinek elemzése (1999. január 26.).

Ezzel szemben az SZKT munkája többnyire kimerült a vezető tisztségviselők beszámolóinak jóváhagyásában és az OT által elfogadott határozatok vagy javaslatok elfogadásában. Néhány fontos kérdésben született ugyan SZKT-határozat vagy állásfoglalás, azonban ezek jórészenek végrehajtására nem került sor, illetve

³⁹ Forrás: Az RMDSZ Operatív Tanácsának ülései. In: *Kongresszusi beszámolók. RMDSZ 6. kongresszus, Csíkszereda, 1999. május 15–16.* Kolozsvár, 1996, RMDSZ Ügyvezető Elnökség, 23–27. o.

elfogadásukat megelőzte az Operatív Tanács határozata vagy javaslata:⁴⁰ ezek közé tartozik az az 1998. szeptember 5.-én elfogadott határozat, amely a kormányból való kilépésre vonatkozott – ezt az OT felkérésére az SZKT újratárgyalta és hatályon kívül helyezte –; a belső választásokra vonatkozó 1998. december 12-i határozat – a belső választások megtartására csak évekkel később, 2003-ban került sor –; az egyházakat ért jogsérelmek orvoslására felszólító állásfoglalás, amelyben a vallásügyi törvénytervezet elfogadását sürgették – vallásügyi törvény sem született a koalíciós időszakban –; a kisebbségi törvényre vonatkozó intézkedésekkel kapcsolatos határozat – a kisebbségi törvény elfogadására mindmáig nem került sor –; a koalíciós együttműködésre vonatkozó más állásfoglalások és határozatok – ezek akár szimbolikusnak is tekinthetők, hiszen a koalíciós tárgyalásokat és a koalícióval történő kapcsolattartást minden esetben az OT folytatta le –; az RMDSZ-es tisztségviselők politikai átvilágítására vonatkozó határozat – ezt az OT javaslata alapján fogadták el. Emellett több más kérdésben is tevékenykedett az SZKT, ezeknek azonban nem volt igazán lényeges vonzatuk, és semmi esetre sem az RMDSZ fő stratégiai kérdéseire vonatkoztak: határozat a magyar–magyar csúcstalálkozó folytatásáról, határozat az SZKT működési szabályzatának módosításáról, határozat az árvízkárosultak megsegítéséről, határozat a szociális kérdésekkel kapcsolatos feladatokról, a kongresszussal kapcsolatos határozatok stb.

2.4. 1997. május 15–16. (Csíkszereda) – 2003. január 31.– február 2. (Szatmárnémeti)

Az 1999-es csíkszeredai kongresszus nem változtatott az OT összetételén, meghagyta a korábbi kilenc tagot. Történt viszont egy igen lényeges módosítás, ami gyakorlatilag a korábbi megszorításokat is eltörölte: az 1999-es alapszabályzat szerint az Operatív Tanács szükség szerint ülészik.⁴¹ Korábban az Operatív Tanácsot csak különleges helyzetekben hívták össze, ez a korlátozás 1999-től megszűnt.

Bekerült ellenben az alapszabályzatba egy másik megszorítás: „A SZOT határozatainak meghozatala érdekében kötelező a területi elnökökkel való előzetes konzultálás.”⁴² Megnövekedett tehát a TEKT szerepe, ami részben a helyi vezetők

⁴⁰ Az SZKT által elfogadott határozatok és állásfoglalások listáját, valamint az SZKT-ülések napirendjét és az SZKT beszámolóját lásd: Beszámoló a Szövetségi Képviselők Tanácsának tevékenységéről 1997–1999 között In: *Kongresszusi beszámolók. RMDSZ 6. kongresszus, Csíkszereda, 1999. május 15–16.* Kolozsvár, 1996, RMDSZ Ügyvezető Elnökség, 8–14. o.

⁴¹ Az RMDSZ alapszabályzata. 1999. május 15–16. In: *Romániai Magyar Demokrata Szövetség 1989–2000 (CDROM).* Kolozsvár, 2000, RMDSZ Ügyvezető Elnökség

⁴² u.o.

szerepének növekedését jelentette. Az OT hatáskörei ugyanazok maradtak, mint amiket a korábbi alapszabályzatban megfogalmaztak.

Az alapszabályzat szerint Operatív Tanács által hozott határozatokat a szövetségi elnöknek kötelezően az SZKT elé kell terjesztenie, amely dönt arról, hogy jóváhagyja vagy érvényteleníti azokat. (77. szakasz)⁴³ Kivették tehát azt a részt, amely arra vonatkozott, hogy az SZKT döntéséhez mekkora többség szükséges. Azonban ebben az esetben értelemszerűen egyszerű többségről van szó.

A csíkszeredai és a szatmárnémeti kongresszus között eltelt négy éves időszakban az Operatív Tanács 21 alkalommal, míg az SZKT 15 alkalommal ült össze.

Az Operatív Tanács üléseinek és határozatainak főbb témái 1999–2003 között:⁴⁴

- a kormánykoalícióra vonatkozó kérdések, kormányválság (1999. november 3. és december 14.);
- törvényhozási prioritások (1999. november 3.);
- az RMDSZ kormányzati szerepvállalásával kapcsolatos kérdések (1999. november 3., 2000. április);
- önkormányzati választások (2000. április 1. és május 8.);
- Kincses Előd felfüggesztése a Maros megyei RMDSZ elnöki tisztségből (2000. május 8. és június 5.);
- parlamenti választások előkészítése, Országos Kampánystáb összeállítása, választási program, jelöléssel kapcsolatos óvások megoldása (2000. augusztus 3., 21. és 31., szeptember 13. és 26., október 10.);
- a választási eredmények kiértékelése (2000. november 29.);
- az RTDP-vel (majd SZDP-vel) folytatott tárgyalások, a megkötött együttműködési megállapodások elfogadása és azok kiértékelése (2000. december 16., 20. és 27., 2002. január 10. és 24–28., június 5. és október 9.);
- a magyar kedvezménytörvény alkalmazásának előkészítése (2001. október 9.);
- az új magyar kormánnyal és a magyar politikai pártokkal folytatott tárgyalások eredményeinek jóváhagyása (2002. június 5.);

⁴³ u.o.

⁴⁴ Forrás: Tájékoztató a Szövetségi Operatív Tanács üléseiről In: *Kongresszustól kongresszusig. Beszámoló a Romániai Magyar Demokrata Szövetség VII. kongresszusára*. Kolozsvár, 2003, RMDSZ Ügyvezető Elnökség, 105–110. o.

– az alkotmánymódosítási javaslatok elfogadása (2002. szeptember 4.).

Ugyanebben az időszakban az SZKT az alábbi fontosabb kérdésekben határozott:⁴⁵

– a belső választások kérdése és munkabizottság létrehozása, majd a belső választások elhalasztása (1999. június 19. és szeptember 18., 2000. február 19. és július 22., 2001. március 21.);

– önkormányzati választások előkészítése (1999. június 19. és szeptember 18.);

– önkormányzati választások eredményeinek kiértékelése (2000. július 1–2.);

– országos kampánystáb létrehozása (1999. szeptember 18.);

– Kincses Előd felfüggesztése (2000. július 1–2.);

– parlamenti választásokkal, előválasztásokkal és jelölésekkel és elnökválasztással kapcsolatos kérdések, választási program elfogadása (2000. július 22., szeptember 9.);

– a választási eredmények kiértékelése (2001. január 20.);

– éves stratégia elfogadása (2001. január 20.);

– restitúciós törvények alkalmazási folyamatával kapcsolatos határozat (2001. szeptember 22.);

– az SZDP-vel kötött együttműködési megállapodások (2002. február 2.);

– az Operatív Tanács egyes határozatainak elfogadása (2002. szeptember 21.);

– a következő kongresszus előkészítése (2002. október 26.).

Emellett számos kérdésben állásfoglalást vagy nyilatkozatot bocsátott ki az SZKT: anyanyelvi oktatási intézményrendszer fejlesztése, Cserehát-ügy, Agache-per stb.

Áttekintve a fenti felsorolást, láthatjuk, hogy az SZKT is számos stratégiai fontosságú kérdéssel foglalkozott a négy év alatt. Azonban azt is megfigyelhetjük, hogy az RMDSZ stratégiájával és politikájával kapcsolatos kérdéseket általában az Operatív Tanács tárgyalta korábban, az SZKT-nak ezekben a kérdésekben csupán az utólagos jóváhagyás szerepe jutott. Egyedül a Szövetség belső megszervezésére vonatkozó kérdésekben döntött az SZKT önállóan: ide tartozik a belső választások kérdésköre, a kongresszus előkészítése és a tisztségviselők kinevezésének jóváhagyása. Az igazán lényeges tartalmi kérdésekben, mint a kormányzati részvétel

⁴⁵ i.m. 15–23. o.

illetve a kormány támogatása, parlamenti választások előkészítése, alkotmánymódosítással kapcsolatos kérdések stb. az Operatív Tanács játszotta a vezető szerepet.

2.5. 2003. január 31. – február 2. (Szatmárnémeti) – 2005. február 28.

A 2003-as kongresszuson megszüntették a tiszteletbeli elnöki tisztséget, így egy tag kiesett az Operatív Tanács összetételéből. Helyette viszont három új taggal bővült a Tanács, tehát a korábbi 9 helyett 11 tagúra növekedett a testület. Az új tagok: az SZKT Állandó Bizottságának 2 alelnöke, valamint 1 területi elnök.

A tiszteletbeli elnöki tisztség megszüntetése azért sem mellékes, mert ezzel gyakorlatilag kikerült a testületből az egyetlen, aki még az RMDSZ felső vezetés ellenzékéhez tartozott: Tőkés László, aki nyíltan szembehelyezkedett az RMDSZ csúcsvezetés általa tévesnek ítélt döntéseivel és keményen bírálta azokat a nyilvánosság előtt is.⁴⁶

A kongresszus meghagyta a korábbi alapszabályzatban szereplő hatásköröket, vagyis az Operatív Tanács gyakorolja továbbra is az SZKT és SZET hatásköreinek a) pontját. A korábbi alapszabályzatban szereplő egyetlen megszorítást, miszerint a SZOT-nek kötelező konzultálnia a területi elnökökkel határozata meghozatala előtt, a következőképpen módosították: „A SZOT határozatainak meghozatala érdekében, szükség esetén, előzetesen konzultálni kell a területi elnökökkel.”⁴⁷ Tehát a kötelező érvényű konzultáció megszűnt, bekerült a *szükség esetén*, mint feltétel, ami a gyakorlatban semmit sem jelent, hiszen arról nem rendelkezik a szabályzat, hogy mi számít szükségnek. Ennek eldöntése valószínűleg a szövetségi elnök feladata lesz. Gyakorlatilag tehát az egyetlen korlátozás is eltűnt a SZOT tevékenységét illetően. Az a rendelkezés, hogy a SZOT döntéseit utólag el kell fogadtatni az SZKT-val, a különböző enyhítések miatt már évekkal korábban elveszítette jelentőségét, nemcsak papíron, hanem a gyakorlatban is.⁴⁸

⁴⁶ Az más kérdés, hogy Tőkés László megnyilvánulásai gyakran vitatható – és az RMDSZ vezetése valamint a román közélet által szélsőségesnek nyilvánított – nyilatkozatokba csaptak át, és időnként túlzott méreteket öltöttek. De maga az a tény, hogy a kongresszus megfosztotta tisztségétől az RMDSZ ellenzékének vezető személyiségét, jelzi a Szövetségen belüli demokráciadeficitet is.

⁴⁷ A Romániai Magyar Demokrata Szövetség alapszabályzata, 2003. Forrás: www.rmdsz.ro

⁴⁸ Nem csupán arról van szó, hogy az alapszabályzat szerint az SZKT tagjainak viszonylag alacsony hányada is elégséges az OT határozatainak utólagos legitimálásához, hanem arról is, hogy az 1993-as kongresszus óta a belső választásokat állandóan elhalasztó testület ellenvetések nélkül hagyta jóvá ezeket a döntéseket, és az igazán lényeges stratégiai kérdésekben már rég nem zajlottak érdembeli viták az SZKT-ban.

Újdonságnak számít, hogy az alapszabályzat 94. szakasza lehetővé teszi az országos szinten együttműködési megállapodással rendelkező ifjúsági szervezetek egyeztető tanácsa küldöttjének részvételét a Szövetségi Operatív Tanács ülésein, tanácskozási joggal.

A 2003-as kongresszus óta két év telt el. Ebben az időszakban is folytatódott a korábbi évekhez hasonló gyakorlat, miszerint az OT többször ülésezett, mint az SZKT. Hasonlóképpen a korábbiakhoz, erre a két évre vonatkozóan is áttekintem a két testület által hozott fontosabb határozatok és döntések tematikáját.

Az Operatív Tanács az alábbi területeken fejtett ki tevékenységet:⁴⁹

- az SZDP-vel kötött együttműködési megállapodások kérdése (2003. február 10., 2004. március 9.);
- a kedvezménytörvény módosításával és alkalmazásával kapcsolatos kérdések (2003. február 10., május 21., szeptember 17.);
- a SZET megújítása (2003. május 21.);
- a belső választások kiértékelése és az SZKT alakuló ülésének kiírása (2003. május 21.);
- alkotmánymódosításról szóló népszavazás előkészítése (2003. szeptember 24.);
- önkormányzati választások előkészítése (2004. március 9.);
- választási törvény értékelése (2004. július 16.);
- választási program kidolgozása és jóváhagyása (2004. július 16., augusztus 25., október 15.);
- nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó állásfoglalás (2004. július 16.);
- a vajdasági magyarokat ért atrocitásokkal kapcsolatos állásfoglalás (2004. július 16.);
- a szenátori és képviselői jelöltállítás szabályzata (2004. augusztus 25.);
- a választások kiértékelése és a kormányzati felelősség vállalására való felkészültség kinyilvánítása (2004. november 30.);
- a koalíciós tárgyalások megkezdésének eldöntése az SZDP–Humanista Párt pártszövetséggel (2004. december 4.);
- az elnökválasztások II. fordulójának értékelése és D.A. pártszövetséggel szembeni nyitottság kifejezése a kormányalakítás tekintetében (2004. december 15.);

⁴⁹ Az Operatív Tanács és az SZKT tevékenységének ismertetésében forrásként az RMDSZ Tájékoztató 2003–2005 között megjelent számai szolgáltak.

– a D.A. pártszövetséggel folytatott kormánykoalíciós tárgyalások jóváhagyása (2004. december 26.);

– kormánytisztviselők kinevezése (2004. december 26., 2005. január 26.).

Az SZKT-üléseken elfogadott határozatok, állásfoglalások és nyilatkozatok, valamint a testületet munkálatai az alábbi kérdésekre vonatkoztak:

– RMDSZ-kongresszussal kapcsolatos szervezési kérdések (2003. január 18.);

– Szövetségi Választási Bizottság megválasztása (2003. április 5.);

– az SZKT alakuló ülése és a szövetség egyes tisztségviselőinek és testületeinek megválasztása, alapszabályzatok elfogadása (2003. június 28.);

– a helyhatósági választások megszervezésével kapcsolatos kérdések (2003. október 11., december 13.);

– az Szabadság-szoborcsoporttal kapcsolatos állásfoglalás (2003. október 11.);

– az alkotmánymódosítás kérdése (2003. október 11.);

– SZKT működési szabályzat módosítása (2003. december 13.);

– választási törvénnyel kapcsolatos nyilatkozat (2003. december 13.);

– önkormányzati választási program (2004. február 21.);

– parlamenti választási program (2004. szeptember 4.);

– előválasztások szabályzata (2004. szeptember 4.);

– önálló elnökjelölt állítása (2004. szeptember 4.);

– parlamenti választási eredmények kiértékelése (2004. december 18.);

– a kettős állampolgársággal kapcsolatos magyar népszavazás eredményeinek kiértékelése (2004. december 18.);

– Miron Cosma bányászvezér szabadon engedésével kapcsolatos állásfoglalás (2004. december 18.).

A stratégiai vagy a romániai magyarság szempontjából lényeges kérdésekkel kapcsolatban ugyanaz mondható el, mint a két korábbi, időszokról: az Operatív Tanács döntései megelőzték az SZKT határozatait. Ez elsősorban az SZDP-vel folytatott tárgyalások, az alkotmánymódosítás, az országos választási program kidolgozásának és a választások kiértékelésének, a D.A. szövetséggel folytatott koalíciós egyezkedéseknek valamint a kedvezménytörvény alkalmazásának kérdésében nyilvánult meg. Az SZKT továbbra is elsősorban a szervezet belső működésével kapcsolatos kérdéseket szabályozta (pl. a belső választások, kongresszus, valamint bizonyos személyi kérdések, mint az elnökjelölt kilétének

eldöntése, egyes RMDSZ tisztviselők és testületek megválasztása.) Pozitívként könyvelhető el viszont, hogy az Operatív Tanács, miután előbb határozottan az SZDP–RHP-pártszövetséggel megkötendő koalíció mellett foglalt állást, majd kifejezte azon álláspontját, hogy a D.A. pártszövetséggel szemben is nyitott marad, az SZKT által elfogadott határozat alapján folytatatta le a koalíciós tárgyalásokat. Ez a korábbi választásokon tapasztaltakhoz képest – amikor az SZKT csak utólag legitímálta az OT ilyen értelmű döntéseit – előrelépésnek számít.

Ebből az időszakból szeretném még megemlíteni, hogy megtartották az RMDSZ belső választásait. Ennek azonban 2003-ra már lett néhány „szépséghibája”, ami a brassói kongresszus elképzeléseit gyakorlatilag érvénytelenítette:

– Egyrészt a szatmárnémeti kongresszus után az RMDSZ-t többségében elhagyták azok a politikusok, akik korábban a belső ellenzéknek számítottak. Ezáltal az SZKT által megjelenített pluralizmus már nem képviseli az egész romániai magyarságot, csupán annak egy részét.

– Másrészt az Operatív Tanács fokozatos megerősödésével és az SZKT szerepének fokozatos csökkenésével, valamint az RMDSZ-nek 1995-től kezdődő pártszerű működésével az önkormányzati modell többnyire csak a papíron létezett, a gyakorlatban nem érvényesült. A belső parlament – azaz a döntéshozó testület – szerepét betölteni hivatott SZKT megújítása egy olyan pillanatban, amikor a főbb döntéseket más testületek hozzák, valójában értelmetlennek tűnik.

– Harmadrészt az alapszabályzatban elfogadott, a belső választásokra vonatkozó rendelkezések szerint a választásokon csak az RMDSZ-tagok vehetnek részt. Ezáltal a belső választások egy párt testületének a párttagok általi megválasztását jelentették, és semmi esetre sem egy teljes közösséget képviselő érdekvédelmi szervezet valamely testületének az egész közösség általi megválasztását.

3. Konklúziók

A fentiek összefoglalásaként néhány következtetést szeretnék megfogalmazni.

1. Ami az Operatív Tanácsnak az alapszabályzat szerinti megerősödését illeti, ez a folyamat nagyon jól megfigyelhető a brassói és a szatmárnémeti kongresszus között eltelt időszakban. Három síkon is nyomon követhető az OT térnyerése: egyrészt hatásköreinek fokozatos kibővítésében, azáltal, hogy az RMDSZ más vezető testületeinek kompetenciáit az OT hatáskörébe sorolták be, másrészt az

összehívásához szükséges feltételek enyhítése – akár azt is mondhatni, hogy megszüntetése –, harmadrészt pedig azoknak az ellenőrző mechanizmusoknak az eltörlése, amelyek a SZOT korlátlan döntéshozói működését hivatottak korlátozni.

Az alábbi táblázatban összefoglalom az RMDSZ 1993–2005 közötti alapszabályzatain végrehajtott módosításokat, amelyek az Operatív Tanács megerősödését segítették elő:

Kongresszus	Az OT tagjai	Az OT hatáskörei	Az OT működése	A működést korlátozó feltételek ⁵⁰
1993 Brassó	7 tag: szövetségi elnök, ügyvezető elnök, SZKT elnöke, SZET elnöke, az RMDSZ képviselőházi és szenátusi frakciónak vezetői, a politikai ügyvezető alelnök	a) operatív politikai döntések meghozatala különleges helyzetekben; b) az SZKT összehívása; c) a SZET összehívása; d) kötelezően végrehajtandó utasítások kiadása az Ügyvezető Elnökség vagy annak bármely tagja számára; e) az Ügyvezető Elnökség Operatív Tanácsban részt nem vevő tagjainak más személyekkel való helyettesítése.	Az Operatív Tanács különleges helyzetekben működik (az alapszabályzat felsorolja a különlegesnek számító helyzeteket)	Az Operatív Tanácsot a szövetségi elnök és az ügyvezető elnök együtt hívják össze. Az Operatív Tanács döntéseit legalább öten kell megszavazniuk.
1995 Marosvásárhely	8 tag: szövetségi elnök, ügyvezető elnök, SZKT elnöke, SZET elnöke, az RMDSZ képviselőházi és szenátusi frakciónak elnökei, a politikai ügyvezető alelnök; tiszteletbeli elnök	a) az SZKT által rá átruházott jogkörök; b) a szövetségi elnök jogai; c) az Ügyvezető Elnökség jogai.	Ha az SZKT az alapszabályzatban rögzített jogkörét akadályoztatás miatt nem tudja teljesíteni, a szövetségi elnök jogosult a különleges helyzet kihirdetésére és az Operatív Tanács összehívására. (az alapszabályzat felsorolja a különlegesnek számító helyzeteket)	A Szövetségi Felügyelő Bizottság működése különleges helyzet idején sem korlátozható Az OT által alkalmazott intézkedések szabályszerűségét az SZKT az akadályoztatás megszűnése utáni leső ülésén felülvizsgálja és dönt ezekről. A döntés meghozatalához a képviselők kétharmadának a szavazatára van szükség.
1997 Kolozsvár	9 tag: szövetségi elnök, ügyvezető elnök, SZKT elnöke, SZET elnöke, a Szövetség szenátusi és képviselőházi frakciónak elnökei, tiszteletbeli elnök, OÖT elnöke, valamint az ügyvezető elnök helyettese.	Az Operatív Tanács gyakorolja az SZKT valamint a SZET hatáskörének a) pontját. A miniszteri és államtitkári rangú tisztségek esetében a jelöltek személyéről az Ügyvezető Elnökség előterjesztése alapján az Operatív Tanács dönt. Kormányzati szerepet vállaló tisztségviselő visszahívásáról az Ügyvezető Elnökség indoklása alapján az Operatív Tanács dönt.	Ha az SZKT az alapszabályzatban rögzített jogkörét akadályoztatás miatt nem tudja teljesíteni, a szövetségi elnök jogosult a különleges helyzet kihirdetésére és az Operatív Tanács összehívására. (az alapszabályzat felsorolja a különlegesnek számító helyzeteket).	Az Operatív Tanács a Szövetség ellenőrző testületeinek jogszerű működését nem korlátozhatja. Az SZKT a különleges helyzet kihirdetésének indokoltságát az akadályoztatásának megszűnése utáni első ülésén felülvizsgálja és dönt az alkalmazott intézkedések szabályszerűségéről. A fenti döntéshez a jelenlevők többségi szavazata szükséges.

⁵⁰ A félkövér/dólt betűvel szedett kiemelések tőlem származnak.

<p>1999 Csikszereda</p>	<p>9 tag: szövetségi elnök, ügyvezető elnök, SZKT elnöke, SZET elnöke, a Szövetség szenátusi és képviselőházi frakcióinak elnökei, tiszteletbeli elnök, OÖT elnöke, valamint az ügyvezető elnök helyettese.</p>	<p>Az Operatív Tanács gyakorolja az SZKT valamint a SZET hatáskörének a) pontját.</p> <p>A miniszteri és államtitkári rangú tisztségek esetében a jelöltek személyéről az Ügyvezető Elnökség előterjesztése alapján az Operatív Tanács dönt. Kormányzati szerepet vállaló tisztségviselő visszahívásáról az Ügyvezető Elnökség indoklása alapján az Operatív Tanács dönt.</p>	<p>A Szövetségi Operatív Tanács szükség szerint ülészik.</p> <p>A SZOT összehívása kötelező, ha azt legalább három tagja kezdeményezi.</p>	<p>Az Operatív Tanács a Szövetség ellenőrző testületeinek jogszerű működését nem korlátozhatja.</p> <p>A SZOT határozatainak meghozatala érdekében kötelező a területi elnökökkel való előzetes konzultálás.</p> <p>A szövetségi elnök kötelezően beszámol az SZKT-nak az SZOT tevékenységéről. Az SZKT a beszámoló alapján dönt arról, hogy jóváhagyja-e vagy érvényteleníti az SZOT határozatait.</p>
<p>2003 Szatmárnémeti</p>	<p>11 tag: szövetségi elnök, ügyvezető elnök, SZKT elnöke, SZET elnöke, a Szövetség szenátusi és képviselőházi frakcióinak elnökei, OÖT elnöke, az ügyvezető elnök helyettese, 2 SZKT ÁB alelnök, valamint egy területi elnök.</p>	<p>Az Operatív Tanács gyakorolja az SZKT valamint a SZET hatáskörének a) pontját.</p> <p>A miniszteri és államtitkári rangú tisztségek esetében a jelöltek személyéről az Ügyvezető Elnökség előterjesztése alapján az Operatív Tanács dönt. Kormányzati szerepet vállaló tisztségviselő visszahívásáról az Ügyvezető Elnökség indoklása alapján az Operatív Tanács dönt.</p>	<p>A Szövetségi Operatív Tanács szükség szerint ülészik.</p> <p>A SZOT összehívása kötelező, ha azt legalább három tagja kezdeményezi.</p>	<p>Az Operatív Tanács a Szövetség ellenőrző testületeinek jogszerű működését nem korlátozhatja.</p> <p>A SZOT határozatainak meghozatala érdekében, szükség esetén, előzetesen konzultálni kell a területi elnökökkel.</p> <p>A szövetségi elnök kötelezően beszámol az SZKT-nak az SZOT tevékenységéről. Az SZKT a beszámoló alapján dönt arról, hogy jóváhagyja-e vagy érvényteleníti az SZOT határozatait.</p>

2. A gyakorlati működés tekintetében az 1995-ös kongresszus, de főként az 1996-os választásokat követő időszak az, amikor az Operatív Tanács egyre inkább az RMDSZ stratégiai kérdéseivel kezdett foglalkozni. Ez a szövetségi „miniparlament” rovására történt, hiszen az OT megerősödésével csökkent az SZKT súlya. Ez két dologban követhető nyomon: az OT és az SZKT által tárgyalt kérdések politikai súlyának összehasonlításában, amelyből kitűnik, hogy az SZKT szinte folyamatosan az OT után határozott a lényeges kérdésekben, mintegy utólag legitimálva azokat. A másik dolog, ami által észlelhető az SZKT térvessztése, hogy 1999 után gyakorlatilag az OT többet ülésezett, mint az SZKT.

Az évek során egyvalami azonban nyilvánvalóvá vált: az SZKT gyakorlatilag egy elfásult testületté alakult, amely nem volt képes hatékonyan fellépni az OT alapszabályzat-ellenes tevékenységével szemben, majd az alapszabályzatnak az OT javára történő módosítása után nem volt képes érdembeli vitát folytatva betölteni még az ellenőrző szerepet sem. Ehhez nagymértékben hozzájárult, hogy a belső választások elodázása konzerválta a brassói kongresszuson kialakult SZKT-összetételt, ami lehetőséget teremtett egy belső klientúra kialakulásának. Az SZKT működését véleményem szerint nem is annyira a politikai kérdések súlya, hanem az RMDSZ országos pozícióból adódó esetleges személyes előnyök határozták meg. Ahhoz, hogy az SZKT visszanyerje az RMDSZ-en belüli szerepét, belső választásokat meg kellett volna tartani még mielőtt a szervezeten belüli pluralizmus látszat-pluralizmussá nem alakult, és mielőtt a fontosabb testületekbe az RMDSZ-csúcsvezetés emberei kerültek. A 2003-ban megtartott belső választásokról több ok miatt sem mondható el, hogy egy plurális, a romániai magyar társadalom minden rétegét képviselő SZKT létrejöttét eredményezte.

3. Végezetül szeretném szemléltetni, hogy személy szerint kik voltak, akik az 1993-as kongresszuson történt létrehozásától az Operatív Tanács tagjaiként tevékenykedtek.⁵¹

⁵¹ Az OT összetételét az egyes időszakokra vonatkozóan elsősorban az ülésekről készült jelentések alapján, az RMDSZ Tájékoztató felhasznált számai alapján és az egyes RMDSZ kiadványokban szereplő adatok alapján állítottam össze.

Kongresszus	Operatív Tanács tagjai⁵²
1993–1994	Markó Béla, Takács Csaba, Dézsi Zoltán, Csávossy György, Vida Gyula, Szabó Károly, Bodó Barna, Tökés László
1995	Markó Béla, Takács Csaba, Dézsi Zoltán, Csávossy György, <i>Tokay György, Verestóy Attila</i> , Bodó Barna, Tökés László
1996	Markó Béla, Takács Csaba, Dézsi Zoltán, Csávossy György, <i>Vida Gyula, Szabó Károly, Kötő József</i> , Tökés László
1997–1999	Markó Béla, Takács Csaba, Dézsi Zoltán, Csávossy György, <i>Verestóy Attila, Varga Attila</i> , Kötő József, Tökés László, <i>Demeter János</i>
1999–2000	Markó Béla, Takács Csaba, Dézsi Zoltán, <i>Kelemen Hunor</i> , Verestóy Attila, <i>Kelemen Atilla</i> , Péter Pál, Tökés László, Demeter János
2001	Markó Béla, Takács Csaba, <i>Frunda György</i> , Kelemen Hunor, Verestóy Attila, Kelemen Atilla, <i>Péter Pál</i> , Tökés László, Demeter János
2002	Markó Béla, Takács Csaba, Frunda György, Kelemen Hunor, Verestóy Attila, Kelemen Atilla, <i>Borbély László</i> , Tökés László, Demeter János
2003	Markó Béla, Takács Csaba, Frunda György, Kelemen Hunor, Verestóy Attila, Kelemen Atilla, Borbély László, Demeter János, <i>Puskás Bálint, Kiss Sándor, Ilyés Gyula</i>
2003–2005	Markó Béla, Takács Csaba, Frunda György, Kelemen Hunor, Verestóy Attila, Kelemen Atilla, <i>Nagy Zsolt</i> , Demeter János, Puskás Bálint, Kiss Sándor, Ilyés Gyula

A táblázatot megvizsgálva láthatjuk, hogy van két ember, aki mindvégig jelen volt az OT-ban: Markó Béla és Takács Csaba. Mellettük fontos szerepet töltöttek be a Tanács működésében: Verestóy Attila (1997-től), Kelemen Atilla (1999-től), Kelemen Hunor (1999-től), Frunda György (2001-től), egy rövid időszakban pedig Borbély László (2002–2003). Tulajdonképpen az is kijelenthető, hogy mára a felsorolt személyek azok, akik az RMDSZ-csúcsvezetést alkotják, és a Szövetség legfőbb politikai döntéseit meghozzák.

Kolozsvár, 2005. március–április

⁵² Az előző időszakhoz képest új tagok nevei dőlt betűvel szerepelnek a szövegben.